

**PRISMA
WOORDENBOEK**

Nederlands

Bewerking: drs. M.H. Hofman en redactie Prisma

prisma

Uitgeverij Unieboek | Het Spectrum bv, Houten

Prisma woordenboek Nederlands

Bewerking: drs. M.H. Hofman en redactie Prisma

Oorspronkelijke auteurs: prof. dr. A.A. Weijnen en drs. A.P.G.M.A. Ficq-Weijnen

Auteur van de *Basisgrammatica Nederlands*: Henriëtte Houët

Bijdrage Belgisch-Nederlands: prof. dr. W. Martin, prof. dr. W. Smedts en Leen van Cleynbreugel

Typografie: Underware, Den Haag

Lettertypes: Zeitung & Dolly

Omslagontwerp: Raak Grafisch Ontwerp, Utrecht

ISBN 978 90 003 5852 6

57 18

ISBN 978 90 003 6308 7 FLUO-editie

5 18

ISBN 978 90 003 5853 3 Belgische editie

59 18

ISBN 978 90 003 63094 Belgische FLUO-editie

5 18

NUR 627

www.prisma.nl

www.prismawoordenboeken.be

www.unieboekspectrum.nl

© Uitgeverij Unieboek | Het Spectrum bv, Houten – Antwerpen

Prisma maakt deel uit van Uitgeverij Unieboek | Het Spectrum bv

Postbus 97

3990 DB Houten

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, on- of offline, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16 Auteurswet 1912, juncto het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB, Hoofddorp).

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken dient men zich tot de uitgever te wenden.

Ondanks de aan de samenstelling van de tekst bestede zorg kan noch de redactie noch de uitgever aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele schade die zou kunnen voortvloeien uit enige fout die in deze uitgave zou kunnen voorkomen.

Opneming van een woord in dit woordenboek prejudicieert niet ten aanzien van het al of niet bestaan van merkenrechten op dat woord. De uitgever heeft er naar gestreefd alle merknamen die in de Prisma woordenboeken voorkomen te voorzien van een handelsmerksymbool (*).

Over Prisma woordenboeken

De Prisma's zijn al jaren **de meest gekochte en gebruikte woordenboeken** op scholen en daarbuiten. Ze hebben een uitstekende reputatie onder docenten, die deze woordenboeken al ruim een halve eeuw aanbevelen.

In geen ander pocketwoordenboek vind je zo veel **betrouwbare informatie**. De inhoud is samengesteld en gecontroleerd door ervaren lexicografen en vertalers. In alle Prisma's wordt de **officiële spelling** toegepast, volgens de regels van de Nederlandse Taalunie.

Dit Prisma woordenboek biedt **meer informatie** dan welk ander pocketwoordenboek ook: het bevat tienduizenden trefwoorden en duizenden voorbeeldzinnen: alles wat je als leerling op de middelbare scholier nodig hebt. De Prisma pockets worden voortdurend bijgewerkt en elke nieuwe druk bevat de meest **actuele updates**.

Deze pocket is erg **helder en gebruiksvriendelijk** door de overzichtelijke indeling van betekenissen, voorbeeldzinnen en idiomen. De extra kleur en de letterliniaal zijn belangrijke hulpmiddelen waarmee je snel vindt wat je zoekt.

Heb je vragen of opmerkingen? Mail deze dan naar info@prisma.nl. Alvast hartelijke dank!

de Prisma redactie

Inhoud

- 6 Het Belgisch-Nederlands in dit woordenboek
- 7 Gebruiksaanwijzing
- 10 Bijzondere tekens
- 11 Afkortingen
- 12 Voorbeeldpagina
- 13 Het woordenboek (A-Z)
- 833 Basisgrammatica

Het Belgisch-Nederlands in dit woordenboek

In deze nieuwe druk is een grote inspanning geleverd om het Nederlands zoals het in België wordt gebruikt op een genuanceerde wijze weer te geven. Hiervoor is gebruikgemaakt van het Referentiebestand Belgisch Nederlands (RBBN). Dat bestand kwam onder de leiding van prof. dr. W. Martin (VU Amsterdam) en prof. dr. W. Smedts (K.U.Leuven) tot stand met de steun van de Nederlandse Taalunie. Het telt ca. 4000 items die het typische Nederlandse idioom (woorden en uitdrukkingen) in België beschrijven. Uit dat bestand is door Martin en Smedts een selectie van zo'n 1700 trefwoorden gemaakt, rekening houdend met het feit dat dit woordenboek veel door scholieren wordt gebruikt voor het begrijpen van het Nederlands uit België en uit Nederland. Met redactionele ondersteuning van Leen van Cleynenbreugel is deze informatie in het woordenboek verwerkt.

De zeven soorten Belgisch-Nederlands die het RBBN onderscheidt, werden tot drie grote klassen herleid:

- Een eerste groep betreft woorden en uitdrukkingen die alleen in België worden gebruikt en die daar algemeen gebruikelijk zijn. Die krijgen het label Belg. Bijv. boterkoek, gezondheidsfactuur, groen lachen, liegen dat je zwart ziet, muntje (pepermuntje), verzuring, iemand met de vinger wijzen, wervingsreserve, zitdag.
- Bij een tweede groep gaat het om woorden en uitdrukkingen die alleen in België gebruikelijk zijn, zij het dat ze één of andere gebruiksbeperking vertonen. Hieronder vallen o.a. woorden die vooral of alleen in gesproken of in geschreven taal voorkomen, die tot een bepaald domein behoren of die voornamelijk door een bepaalde sociale groep worden gebruikt. Die krijgen het label Belg. gevolgd door een beperkende aanduiding.

Enkele voorbeelden:

Belg. inform. schol (proost), *stukken van mensen kosten*, *tateren*

Belg. form. *laattijdigheid*, *reisbijstandsverzekering*, *ten titel van*

Belg. o&w *blokperiode*, *buis* (onvoldoende), *schacht* (eerstejaarsstudent)

Belg. humor *sinjoor*, *praatbarak*

Belg. oud. *doelwachter*, *familiekunde*, *verzaken* (afzien van)

Belg. jur. *beschrijf*, *hoederecht*, *onderzoeksdaad*

- Een derde groep ten slotte, betreft die woorden en uitdrukkingen die typisch Belgisch-Nederlands zijn, maar die een Nederlandse tegenhanger hebben die ook in België gebruikelijk is. Die krijgen het label *Belg. ook*, gevolgd door hun Nederlandse tegenhanger. Deze 'doubletten'-categorie is zeer kenmerkend voor het woordgebruik in België en staat in contrast met de eerste groep waarvoor de Nederlandse tegenhanger niet bestaat of in België nauwelijks bekend is.

Voorbeelden:

mutualiteit (Belg. ook)

oudercontact (Belg. ook)

rondpunt (Belg. ook)

iemand wandelen sturen (Belg. ook)

zittijd (Belg. ook)

ziekenfonds

ouderavond

rotonde

iemand afschepen

examenperiode

Door het Belgisch-Nederlands zo te beschrijven, hopen wij een bijdrage te hebben geleverd niet alleen aan een beter begrip, maar ook aan een meer genuanceerde weergave van het Nederlands in België.

W. Martin

W. Smedts

Gebruiksaanwijzing

Tip: Geen zin om te lezen? Bekijk dan de zes **korte filmpjes** met uitleg op *YouTube* (zoek op 'Prisma woordenboekentrainer').

In woordenboeken vind je informatie onder *trefwoorden*, die alfabetisch gerangschikt zijn, van A tot Z. Een trefwoord is **vet** gedrukt en erachter volgt alle informatie over dat woord, zoals grammatica, betekenis en hoe je het in een zin kunt gebruiken.

Achter in een woordenboek staat vaak nog extra informatie, bijvoorbeeld over onregelmatige werkwoorden of andere grammaticale onderwerpen.

Alfabetische zoekhulpjes

Op de achterkant van dit woordenboek vind je de *letterliniaal*: het hele alfabet van boven naar onder. De letters sluiten aan bij de zijkant: daar zie je aangegeven welke bladzijden beginnen met die letter van het alfabet.

In de kantlijn van elke pagina staan in een **blauw** blokje de eerste twee letters van het eerste (links) en laatste (rechts) woord op die pagina. Zo kun je snel door de pagina's bladeren. Bovenaan elke pagina staan het eerste en laatste trefwoord van die pagina vermeld.

Trefwoorden

Alle trefwoorden drukken we vet. Varianten erop en verwijzingen ernaar ook. In een woordenboek vind je alleen de basisvorm, niet de verbogen of vervoegde vormen. Dus **kip**, **gaar** en **bakken** zijn wel trefwoorden, maar *kippetje*, *gare* en *bakte* niet. Alleen van onregelmatige werkwoorden geven we ook de vervoegingen als trefwoord (**sleet** → **slijten**).

Klemtoon en uitspraak

Waar nodig geven we de klemtoon aan door de bekelmtoon aan door de bekelmtoonde klinkers te onderstrepen.

Tussen aanhalingstekens ("...") geven we aan hoe een trefwoord (of een deel daarvan) wordt uitgesproken. Daarvoor gebruiken we het gewone alfabet, met een paar verfijningen:

ə	klinkt als de e in <i>koken</i> en <i>eigenlijk</i>
ì	klinkt als de ee in <i>beer</i> (niet de ee in <i>been</i>)
G	klinkt als de g in het Engelse <i>goal</i>
N	klinkt als de nasale n in het Franse <i>trance</i>
R	klinkt als de r in het Engelse <i>computer</i>

Een aantal woorden kun je op meerdere manieren uitspreken. **Rap** (zeg: 'rap') betekent 'snel' en rap (zeg: 'Rep') is een muziekstijl. Deze woorden staan in het boek als afzonderlijke trefwoorden:

rap¹ "rap" [...]

rap² "Rep" [...]

Hetzelfde geldt voor woorden met meerdere klemtonen:

voorkomen [...]

voorkomen [...]

Woordsoorten, grammatica

We vermelden woordsoorten in **blauwe** letters, afgekort (bv. **WW** = werkwoord). Als er meerdere zijn, staat er een vet blauw cijfer voor. Zoek je bv. de verklaring van *laag* ('niet hoog'), controleer dan of je bij de goede woordsoort zit (**BN**, bijvoeglijk naamwoord) en niet bij het **ZN** (zelfstandig naamwoord), want dan betekent *laag* 'uitgespreide hoeveelheid'.

Ook andere grammaticale informatie, meervouden, vervoegde vormen enz. drukken we **blauw**.

Betekenis

Een trefwoord kan meerdere betekenissen hebben. Een *bank* is bv. een meubelstuk, maar ook een financiële instelling. Als een trefwoord meerdere betekenissen heeft, nummeren we ze met vette zwarte cijfers.

Voorbeeldzinnen

In een voorbeeldzin zie je hoe het trefwoord kan voorkomen in combinatie met andere woorden en wat dat geheel dan betekent. Je kunt een werkwoord bijvoorbeeld combineren met een voorzetsel ('afgaan op'), of een zelfstandig naamwoord met een werkwoord ('het anker lichten').

Vóór een voorbeeldzin staat een bolletje: ●. Is de zin een vaste uitdrukking of gezegde, dan staat er een driehoekje voor ►.

In een voorbeeldzin vervangen we het trefwoord door een kringeltje (↻).

Extra informatie

Labels, zoals FIG. of MUZ.* geven aan dat een betekenis bv. figuurlijk is, of een muziekterm. Ook tussen geknikte haken vertellen we kort wat meer over een betekenis, bv. of de term alleen gebruikt wordt in de <wielersport>.

Kijk op de Voorbeeldpagina (p. 12) hoe dit alles er in het boek uitziet.

Extra tips

- ★ Zoek je naar de verklaring van een uitdrukking of vaste woordcombinatie, kijk dan bij het eerste zelfstandig naamwoord dat daarin voorkomt. 'Goede raad was duur' vind je bij *raad*, niet bij *goed* of *duur*. Staan er meerdere zelfstandige naamwoorden in de zin, kijk dan eerst bij het eerste: 'race tegen de klok' vind je bij het trefwoord *race*. Als je de gezochte verklaring niet bij het eerste zelfstandig naamwoord vindt, kijk dan bij het tweede, enzovoort.
- ★ Veel voorzetsels (*aan, bij, met, tegen, voor*) vind je bij de (werk)woorden waar ze vaak bij voorkomen: 'deelnemen aan' vind je bij *deelnemen*, niet bij *aan*. 'Dol zijn op' vind je bij *dol*, niet bij *op*.
- ★ Een aantal woorden kun je op meer plekken vinden: *gebroken* heeft als bijvoeglijk naamwoord een aparte betekenis, die weinig meer te maken heeft met het woord waarvan het is afgeleid: *breken*. Daarom hebben we *gebroken* en andere dergelijke gevallen als apart trefwoord opgenomen.

Bekijk ook de **Bijzondere tekens** en **Afkortingen** hierna en de grammaticale informatie achter in het boek. Wil je meer weten, mail ons dan: info@prisma.nl.

* Zie de lijst Afkortingen op p. 11

Bijzondere tekens

Kijk op pagina 12 om te zien hoe we onderstaande tekens gebruiken.

- 1, 2** enz. Als een trefwoord meerdere woordsoorten heeft (bv. werkwoord en zelfstandig naamwoord) nummeren we deze met vette, blauwe cijfers.
- 1, 2** enz. Als een trefwoord meerdere betekenissen heeft, nummeren we deze met vette, zwarte cijfers.
- Na een bolletje volgt een voorbeeldzin.
  - ▶ Na een driehoekje volgt een spreekwoord of vaste uitdrukking.
- ZN** Grammaticale informatie geven we in **blauwe** tekst.
(mv: ...)
- ⟨...⟩ Tussen geknikte haken staat extra uitleg over de betekenis of de verklaring daarvan.
- "..." Tussen aanhalingstekens geven we aan hoe een woord (of een deel daarvan) klinkt.
- ~ Een tilde vervangt vaak het trefwoord in voorbeeldzinnen en uitdrukkingen.
- / Een schuine streep scheidt woorden die onderling verwisselbaar zijn.
- ≈ Een equivalentieteken geeft aan dat de verklaring een benadering of omschrijving is.
- Een pijl verwijst voor meer informatie naar het erop volgende trefwoord.

Afkortingen

AARDK.	aardrijkskunde	MED.	medisch
ADMIN.	administratie	MIL.	militair
AFK	afkorting	MIN.	minachtend
A-V	audiovisueel	MUZ.	muziek
BELG.	Belgisch-Nederlands	MV	meervoud
BELG. OOK	Belgisch-Nederlands woord met een Nederlandse tegenhanger die ook in België gebruikelijk is	MYTH.	mythologie
BIOL.	biologie	NATK.	natuurkunde
BN	bijvoeglijk naamwoord	NL	Nederlands-Nederlands
BW	bijwoord	O	onzijdig
COMM.	communicatie	O&W	onderwijs
COMP.	computer	OUD.	ouderwets
CUL.	culinair	PERS VNW	persoonlijk voornaamwoord
DICHT.	dichterlijk	PLANTK.	plantkunde
DRUKK.	drukkerij	POL.	politiek
ECON.	economie	PSYCH.	psychologie
ELEK.	elektronica	REL.	religie
EUF.	eufemistisch	SAMENTR	samentrekking
FIG.	figuurlijk	SCHEEPV.	scheepvaart
FIN.	financiën	SCHEIK.	scheikunde
FORM.	formeel	TAALK.	taalkunde
GESCH.	geschiedenis	TELW	telwoord
h.	heeft	TON.	toneel
HUMOR.	humoristisch	TUSSENW	tussenwerpsel
INFORM.	informeel	V	vrouwelijk
IRON.	ironisch	VNW	voornaamwoord
JEUGDT.	jeugdtaal	VOEGW	voegwoord
JUR.	juridisch	VOETB.	voetbal
LETT.	letterlijk	VOORV	voorvoegsel
LETTERK.	letterkunde	VULG.	vulgair
LIDW	lidwoord	VZ	voorzetsel
LIT.	literatuur	WISK.	wiskunde
LUCHTV.	luchtvaart	WKD VNW	wederkerend voornaamwoord
M	mannelijk	WKD WW	wederkerend werkwoord
		WW	werkwoord
		WWW	internet

Voorbeeldpagina

blauwblauw **bn** [▷] *▷* laten je ergens niet mee bezighouden, geen beslissing nemen

blazer ¹ "bla-" **de (m)** (MV -s), speler op een blaasinstrument

blazer ² "blee-" **de (m)** (MV -s), jasje, colbert van een lichte stof zonder voering

blazoën **het** wapenschild *• een smet op iemands ~ slecht voor iemands eer, reputatie*

bleef **ww**, verl. td. → **blijven**

bleek **1** **bn** zonder of met weinig kleur • *hij ziet ~jes zijn gezicht is bleek* **2** **de** (MV bleken) **1**

het bleken van wasgoed door het buiten in de zon op de grond te leggen **2** het wasgoed dat gebleekt wordt **3** het stuk grond waar het wasgoed gebleekt wordt **3** **ww**, verl. td.

→ **blijken**

bleekgezicht **het** iemand van het blanke ras zoals die in films, boeken e.d. wordt genoemd door Noord-Amerikaanse indianen

bleekneus **de (m)** iemand die er bleek en zwak uitziet

bleekscheet ^{INFORM., MIN} **de (m)** **1** iemand die er bleek uitziet **2** iemand van het blanke ras

bleekselderij **de (m)**, **bleekselderie** selderie die opzettelijk bleek is gehouden

bleekwater **het** oplossing van natriumhypochloriet (NaOCl) in water, gebruikt als bleekmiddel en als schoonmaakmiddel

blei **de** karperachtige zoetwatervis

bleken **1** **ww**, bleekte, h. / is gebleekt **1** **helder** of wit worden **2** **helder** of wit doen worden: *zijn tanden ~* **2** **ww**, verl. td. → **blijken**

blender **de (m)** (MV -s), keukenapparaat om voedsel in fijn te maken en te mengen

blèren **ww** **1** <van schapen> **blaten** **2** <van mensen> [▷] luid huilen of schreeuwen: *een blèrend kind*

bles **de** (MV -sen) **1** witte vlek op het voorhoofd van een dier, vooral van een paard **2** ^{BELG.} haarlok die over het voorhoofd valt

blesseren **ww** [▷] *verwonden: de voetballer heeft zich geblesseerd*

blesure **de (v)** (MV -s, -n), wond, verwonding: *de voetballer heeft een ~*

blesuretijd **de (m)** extra speeltijd in een wedstrijd

bleu **bn** **1** lichtblauw **2** verlegen

bleven **ww**, verl. td. → **blijven**

bleik **de (m)** **1** blei, vissoort uit de familie van de **ekarpers** **2** jonge brasem **3** haring van minder dan een jaar oud

bleip **de (m)** (MV -s), klank die een kort elektronisch geluidssignaal weergeeft

blies **ww**, verl. td. → **blazen**

bliezen **ww**, verl. td. → **blazen**

bloeddruk **de (m)** druk die het bloed uitoefent op de wanden van de aderen: *een hoge/lage ~ hebben*

Spreekwoorden en vaste uitdrukkingen geven we schuingedrukt, na een zwart driehoekje, met in Romeinse letters de verklaring/vertaling.

Uitspraak geven we aan tussen aanhalingstekens ("...").

Voorbeeldzinnen geven we schuingedrukt, na een zwart bolletje, met in Romeinse letters de verklaring.

Meerdere woordsoorten binnen een trefwoord geven we aan met vette, blauwe cijfers; woordsoorten geven we in blauwe letters, in kleinkapitaal.

Andere grammaticale informatie geven we in blauwe letters en cijfers.

Labels geven extra informatie over stijl, herkomst of vakgebied; ze staan in zwarte letters, in kleinkapitaal.

Trefwoorden en varianten daarvan zijn vet gedrukt; voorzetsels die de betekenis van een trefwoord veranderen ook.

Meerdere betekenissen binnen een trefwoord geven we aan met vette, zwarte cijfers.

Tussen geknikte haken geven we extra gebruiksinformatie.

Tildes (~) vervangen het trefwoord in voorbeeldzinnen, spreekwoorden en vaste uitdrukkingen.

Een pijl verwijst naar een ander trefwoord.

Een schuine streep (/) scheidt woorden die onderling verwisselbaar zijn.

0-9

1 aprilgrap DE Aprilscherz M

1 uurservice DE 1-Stundeservice M

3D 3-D • een film in 3D bekijken einen Film in 3-D schauen

3D-bril DE 3-D-Brille V

3D-film DE 3-D-Film M

3D-printen OV + ONOV WW 3-D-drucken

3D-printer DE 3-D-Drucker M

4G COMM. 4G

4wd DE fourwheeldrive 4WD M

5 eurobiljet HET Fünfeuroschein M

06-nummer HET Handynummer V

24 uurseconomie DE ECON. 24-Stunden-Ökonomie V

A

a DE **1** letter **A** • van ~ tot z van A bis Z • de ~ van Anton A wie Anton • wie ~ zegt, moet ook b zeggen wer A sagt, muss auch B sagen • wan ~ tot z lezen van A bis Z lesen **2** muzieknoot **a** O

A AFK **1** ampère **A** **2** autoweg **A**

AAA-batterij DE (V) kleine cilindervormige batterij

AAA-Batterie V

AA-batterij DE (V) standaard cilindervormige batterij

AA-Batterie V

aagje HET • nieuwsgierig ~ neugierig Liese V

aai DE Streicheln O, Liebkosung V

aaien OV WW streicheln • iemand over de bol ~ jmdm. über den Kopf streicheln

aak DE boot Schleppkahn M, Kahn M

aal DE Aal M • zo glad als een ~ aalglat

aalbes DE **1** vrucht Johannisbeere V **2** struik

Johannisbeerstrauch M

aalmoes DE Almosen O

aalmoezener DE Militärgeistliche(r) M

aalscholver DE Kormoran M

aambeeld HET **1** werkblok Amboss M • steeds op hetzelfde ~ slaan immer dieselbe Leier spielen **2** gehoorbeentje Amboss M

aambeien DE (MV) Hämorrhoiden V MV,

Hämorrhide V

aan **1** VZ **1** bij, op, in een plaats **an** +3 • ~ de kade am Kai • ~ de muur an der Wand • ~ de piano: Lucas en Arthur Jussen am Klavier: Lucas und Arthur Jussen • ~ het raam am Fenster • ~ de Rijn am Rhein • ~ het strand am Strand • ~ zee wonen am Meer wohnen **2** naar een plaats toe **an** +4 • ~ land gaan an Land gehen **3** met meewerkend voorwerp **an** +4 • iets ~ iem. geven jmdm. etw. geben • het is niet ~ mij om dat te zeggen es ist nicht an mir, das zu sagen **4** als gevolg van, door **an** +3 • ~ koorts sterven an Fieber sterben • ik zie het ~ je gezicht ich sehe es an deinem Gesicht **5** wat betreft **an** +3 • een gebrek ~ vitaminen ein Mangel an Vitaminen **6** vlak naast of bij elkaar **an** +3 • twee ~ twee zwei und zwei **7** bezig met • ~ het werk zijn arbeiten, an der Arbeit sein • ~ het eten zijn beim Essen sein **2** BW **1** in werking **an**, eingeschaltet • de verwarming is ~ die Heizung ist an • het vuur is ~ das Feuer ist an **2** aan het lichaam **an** • mijn jas is al ~ ich habe meine Jacke schon an **3** op zekere wijze ▶ er is niets ~ <het is makkelijk> es ist ein Kinderspiel, <het is saai> es lohnt sich nicht ▶ INFORM., BELG. er is niets van ~ davon ist nichts wahr

aanbakken ONOV WW anbrennen

aanbellen ONOV WW klingeln

aanbesteden OV WW ausschreiben

aanbesteding DE <handeling> Ausschreibung

V, <opdracht> Zuschlag M • een openbare ~ eine öffentliche Ausschreibung V • bij ~ auf dem Submissionswege

aanbetalen OV WW anzahlen

aanbetaling DE Anzahlung V • een ~ doen eine

Anzhanglung machen

aanbevelen **ov ww** **empfehlen** • *warm aanbevelen* wärmstens empfohlen • *zich ~ sich* empfehlen • *het is aan te bevelen ... es empfehle* sich, ... • *ik houd me aanbevelen* ich empfehle mich • *wij houden ons aanbevelen voor commentaar* wir freuen uns über Rückmeldungen • *iets aan iem. ~ jmdm.* etw. empfehlen

aanbevelenswaardig **BN** **empfehlenswert**
aanbeveling **DE** **Empfehlung** **v** • *op ~ van* auf Empfehlung von • *dit strekt tot ~* das wird empfohlen

aanbevelingsbrief **DE** **Empfehlungsschreiben** **o**

aanbidden **ov ww** **anbeten**, <dwepen>
anhimmeln

aanbidder **DE** **Anbeter** **M**, **Verehrer** **M** • *een stille* ~ ein heimlicher Verehrer

aanbieden **ov ww** **anbieten** • *iemand een cadeau ~ jmdm.* ein Geschenk überreichen • *iets ter ondertekening ~* etw. zur Unterzeichnung vorlegen • *je excuses ~ voor ...* sich entschuldigen für ... +4 • *zich ~ sich (dar)~bieten* • *te koop aangeboden* zu verkaufen

aanbieder **DE** <van product> **Anbieter** **M**, <van internet> **Provider** **M**, **Anbieter** **M**

aanbieding **DE** **Angebot** **o**, **Sonderangebot** **o** • *een speciale ~* ein Sonderangebot • *in de ~ zijn* im Angebot sein

aanbinden **ov ww** **anbinden**, **befestigen** • *schaatsen ~* Schlittschuhe anschnallen

aanblijven **onov ww** **bleiben**, <van ambt> **im Amt** **bleiben** • *iemand laten ~ jmdm.* im Amt belassen

aanblik **DE** **1** het zien **Anblik** **M** • *bij de eerste ~* auf den ersten Blick **2** wat gezien wordt **Anblik** **M** • *het was geen prettige ~* es war kein angenehmer Anblick

aanbod **HET** **Angebot** **o**, <schrijftelijk> **Offerte** **v** • *een ~ aannemen* ein Angebot annehmen/akzeptieren • *een ~ afslaan* ein Angebot ablehnen • *een ~ doen* ein Angebot machen • *een ~ intrekken* ein Angebot zurückziehen/zurücknehmen

aanboren **ov ww** **1** **doordringen tot bohren** nach +3 • *olie ~* nach Öl bohren • **FIG.** *nieuwe talenten bij jezelf ~* neue Talente bei sich entdecken **2** **borend** **openen** **anbohren** • *een nieuw vat ~* ein neues Fass anbohren

aanbouwen **DE** **1** het (aan)bouwen **Bau** **M** • *in ~ zijn* sich im Bau befinden **2** **aangebouwd** **deel** **Anbau** **M**

aanbouwen **ov ww** **anbauen**

aanbraden **ov ww** **anbraten**

aanbranden **onov ww** **anbrannen** • *het eten is aangebrand* das Essen ist angebrannt

aanbreken **1 ov ww** **beginnen te gebruiken** **anbreken**, <noodgedwongen> **angreifen** • *het spaargeld ~* die Ersparnisse angreifen • *een nieuwe fles wijn ~* eine neue Flasche Wein anbreken **2 onov ww** **beginnen anbreken**, <plotseling> **hereinbreken** • *bij het ~ van de dag* bei Tagesanbruch

aanbrengen **ov ww** **1** **plaatsen** **monteren**, **anbrengen** • *versieringen ~* Verzierungen

anbrengen • *brenge de lak in dunne lagen aan* tragen Sie den Lack in dünnen Schichten auf • **centrale verwarming ~** Zentralheizung installieren • **veranderingen ~** Änderungen vornehmen **2** **verklikken** **anzeigen** • *iemand bij de politie ~ jmdm.* bei der Polizei anzeigen **3** **werven (an)werben** • *iemand als lid ~ jmdm.* als Mitglied werden **4** **veroorzaken** **bringen** • *deze halsketting brengt geluk aan* diese Halskette bringt Glück

aandacht **DE** **Aufmerksamkeit** **v**, **Interesse** **o** • *~ schenken aan iets* einer Sache Aufmerksamkeit widmen/schenken • *dat heeft mijn volle ~* das hat meine ganze Aufmerksamkeit/mein ganzes Interesse • *besteed er maar geen ~ aan* achte mal nicht darauf • *de ~ houden bij iets* sich auf etw. konzentrieren • *de ~ in beslag nemen* die Aufmerksamkeit beanspruchen • *de ~ richten op* die Aufmerksamkeit lenken auf +4 • *~ vragen voor* um Aufmerksamkeit bitten für • *de ~ trekken / opeisen* die Aufmerksamkeit auf sich ziehen • *de ~ vasthouden* die Aufmerksamkeit festhalten • *de ~ afleiden* die Aufmerksamkeit ablenken • *de ~ verslapt* die Aufmerksamkeit/das Interesse lässt nach • *de ~ op zich vestigen* die Aufmerksamkeit auf sich ziehen • *een en al ~ zijn* voller Aufmerksamkeit sein • *met gespannen ~* mit gespannter Aufmerksamkeit • *iets onder iemands ~ brengen* jmdm. auf etw. aufmerksam machen

aandachtig **1 BN** **aufmerksam** **2 BW** **aufmerksam**, <ironisch> **andächtig**

aandachtspunt **HET** **Schwerpunkt** **M** • *een ~ van iets maken* etw. zum Schwerpunkt machen

aandeel **HET** **1** **deel, bijdrage** **Anteil** **M** (**in an+3**), **Beitrag** **M** (**in zu**) • *~ in de winst* Gewinnbeteiligung **v** • *een ~ hebben in iets* an einer Sache teilnehmen/mitwirken **2 ECON.** **Aktie** **v** • *aandelen in een bedrijf hebben* Aktionär eines Unternehmens sein • *~ aan toonder* Inhaberaktie **v** • *~ op naam* Namensaktie **v** • *beursgenoteerd ~* börsennotierte Aktie • *preferent ~* Vorzugsaktie **v** **aandeelhouder** **DE** **Aktionär** **M**, **Aktieninhaber** **M**

aandenken **HET** **souvenir** **Andenken** **o** • *een ~ aan ...* ein Andenken an +4

aandienen **1 ov ww** **de komst melden** **van aankündigen** **2 wkd ww** **op komst zijn** <persoon> **sich vorstellen**, <persoon> **sich melden**, <gebeurtenis> **sich ankündigen** • *er dienen zich nieuwe mogelijkheden aan* es eröffnen sich neue Möglichkeiten

aandikken **ov ww** **1** **dikker** **maken** **dicker** **machen**, <i.v.m. koken> **andicken** **2** **overdrijven** **übertreiben** • *iets ~* etw. aufbauschen

aandoen **ov ww** **1** **aanrekenen** **anziehen** • *zijn schoenen ~* sich Schuhe anziehen **2** **aansteken** **anmachen**, **anschalten**, **einschalten** • *het licht ~* das Licht anmachen • *de televisie ~* den Fernseher einschalten **3** **een indruk geven** **anmuten**, **INFORM.** **rüberkommen** • *dat doet modern aan* das mutet modern an • *dat doet me vreemd aan* das kommt komisch auf mich rüber **4** **bezoeken** <met trein/bus

e.d.> **anfahren**, <met vliegtuig> **anfliegen**, <met schip> **anlaufen** • *een stad* ~ eine Stadt besuchen
5 berokkenen **zufügen**, **antun** • *iemand verdriet* ~ jmdm. Kummer bereiten • *iemand een proces* ~ jmdm. den Prozess machen • *zichzelf geweld* ~ sich Gewalt antun • *hij heeft het zichzelf aangedaan* das hat er sich selbst zuzuschreiben

aandoening **DE** kwaal **Erkrankung** **V**, **Krankheit** **V**, **Leiden** **O** • *een ~ aan de nieren* ein Nierenleiden
aandoenlijk **BN** rührend, ergreifend • *een ~ verhaal* eine rührende Geschichte

aandraaien **OV WW** anziehen

aandragen **OV WW** **1** dragen **herantragen**, **herbeibringen** **2** opperen **anbringen** • *komen ~ met iets* mit etw. kommen • *nieuwe ideeën* ~ neue Ideen einbringen

aandrang **DE** **1** aandrift **Nachdruck** **M** **2** aansporing **Drängen** **O** • *met ~ nachdrücklich* • *op ~ van mijn broer* auf Drängen meines Bruders • ~ uit oefenen op **Druck** ausüben auf + **4** **3** toevoeld **Andrang** **M**

aandrijven **1 OV WW** **1** TECHN. (an)treiben • *door een motor aangedreven* motorgetrieben **2** aansporen **ansporen (tot zu)**, **antreiben (tot zu)**, **anstacheln (tot zu)** **2 ONOV WW** drijvend aankomen **anschwemmen** • *er kwam een stuk hout* ~ ein Stück Holz schwemmte an

aandrijving **DE** **Antrieb** **M**

aandringen **ONOV WW** dringen, drängen • *na lang ~ nach langem Drängen* • *op ~ van* auf Drängen von, auf Drängen + **2** • *op iets* auf etw. drängen + **4**

aandrukken **OV WW** (an)drücken, (fest)drücken • *zich tegen de muur* ~ sich an die Wand drücken • *tegen zich* ~ an sich drücken

aanduiden **OV WW** **1** aanwijzen **bezeichnen** • *iets met een pijl* ~ etw. mit einem Pfeil kennzeichnen • *iets nader* ~ etw. näher bezeichnen • *iets kort* ~ etw. kurz erwähnen **2** betekenen **bedeuten**, **bezeichnen** **3** BELG. selecteren **selektieren**, **auswählen**

aanduiding **DE** **1** aanwijzing **Andeutung** **V**, **Kennzeichen** **O** • *een nadere* ~ geven **näher beschreiben** **2** beschrijving **Angabe** **V**, **Bezeichnung** **V**

aandurven **OV WW** sich (ge)trauen, wagen, <in staat achten> **sich (zu)trauen** + **3** • *alles ~ sich* alles **trauen** • *iets ~ sich* etw. **trauen** • *het niet ~* nicht den Mut dazu haben, es nicht wagen • *durf je het aan?* traust du dir das zu? • *iemand* ~ es mit jmdm. aufnehmen

aanduven **OV WW** **1** aandrukken **andrücken** **2** vooruit duwen **anschieben**

aaneen **BW** **1** aan elkaar vast **aneinander**, **zusammen** • *dicht ~ staan* dichtgedrängt **stehen** **2** ononderbroken **nacheinander**, **hintereinander** • *twee dagen* ~ zwei Tage **hintereinander** • *jaren* ~ jahrelang

aaneengesloten **BN** **1** tegen elkaar geplaatst **zusammengefügt**, **aneinandergereiht** **2** ononderbroken <in tijd> **hintereinander**

aaneenschakeling **DE** **Aneinanderreihung**

V, **Verkettung** **V**, **Reihe** **V**, **Kette** **V** • ~ van *ongelukkige* Verkettung *ongelukkiger* Umstände
aanfluiting **DE** **Hohn** **M**, **Verhöhnung** **V** • *dat was echt een ~* das war der reinste Hohn

aangaan **1 OV WW** **1** **betreffen** **angehen**, **anbelangen**, **betreffen** • *wat mij aangaat* was mich betrifft • *het gaat mij niet aan* das betrifft mich nicht • **INFORM.** *wat gaat jou dat aan?* was geht dich das an? **2** beginnen **ingehen** • *een huwelijk* ~ eine Ehe **ingehen** • *een verbintenis* ~ eine Verbindung **ingehen** • *een lening* ~ ein Darlehen **aufnehmen** • *de strijd weer* ~ den Kampf wieder aufnehmen • *een wetenschap* ~ eine **Wette** **ingehen** **2 ONOV WW** **1** heengaan **(hin)gehen** • *achter iem.* ~ hinter jmdm. **hergehen** • *achter iets* ~ hinter etw. **her** sein **2** beginnen te branden, functioneren **ingehen** • *het licht gaat aan* das Licht geht an **3** behoren **sich gehören**, **ingehen** • *het gaat niet aan* es geht nicht an • *dat gaat niet aan* das geht nicht an • *het gaat niet aan hem* te beschuldigen man kann ihn nicht einfach beschuldigen

aangaande **VZ** in **Bezug** auf + **4** • ~ *dat onderwerp* was dieses Thema betrifft

aangapen **OV WW** **angaffen**, **anglotzen**
aangeboren **BN** **angeboren** • *een ~ afwijking* ein angeborener Defekt • ~ *talenten* angeborene Talente

aangebrand **BN** **1** aangebakken **angebrannt** **2** boos **beleidigt**, **ingeschnapt**, **pikiert** • *gauw ~ zijn* schnell **beleidigt/ingeschnapt** sein **3** BELG. <van grappen e.d.> **dubbelzinnig** **anzüglich**, **schlüpfrig**, **obszön**

aangedaan **BN** **gerührt**, **bewegt**

aangelegd **BN** • *kunstzinnig* ~ zijn **künstlerisch** **veranlagt/begabt** sein • *ik ben niet romantisch* ~ ich bin nicht romantisch

aangelegenheid **DE** **Angelegenheit** **V**, **Sache** **V**
aangenaam **BN** **plezierig** **angenehm**, <van warmte, rust> **wohltuend**, <van bericht> **erfelijk** • ~ *kennis te maken!* es freut mich, Sie kennenzulernen • **INFORM.** ~! sehr erfreut!, **angenehm!**

aangeschoten **BN** **1** licht dronken **angeheiterd** • ~ *zijn* einen Schwips haben **2** **verwond** **verwundet**

aangeslagen **BN** **1** ontmoedigd **verstört**, **betroffen** **2** met aanslag bedekt **beschlagen**
aangetekend **1 BN** **ingeschrieben** • ~ *brief* **Einschreiben** **O** **2 BW** • *iets ~ versturen* etw. als **Einschreiben** **schicken**

aangetrouwd **BN** **angeheiratet** • ~ *een kinderen* **Stiefkinder** **MV** • *haar ~ familie* ihre **angeheiratete** Familie, ihre **Schwiegerfamilie** • ~ *oom* **angeheirateter** Onkel

aangeven **OV WW** **1** aanreiken **(her)reichen**, **geben** • *geef mij de schroevendraaier eens aan* reiche mir bitte den **Schraubenzieher** **2** aanduiden **angeben**, <niet precies> **andeuken**, <schetsen> **umreißen**, <op een meter> **anzeigen** • *de richting* ~ die **Richtung** **anzeigen**, <auto> den **Blinker** **zetzen** • *als redan* ~ als **Grund** **angeben** • *de thermometer* **geeft 10 graden** aan das **Thermometer** zeigt 10 Grad • *ze heeft al eerder aangegeven* dat ze niet **herkiesbaar** is sie hat

Basisgrammatica

Grammatica is misschien niet je lievelingsvak. Je vond waarschijnlijk de taallessen op de basisschool met zinsontleden en woordbenoemen, ingewikkeld of dodelijk saai, of misschien wel allebei. Daarnaast vraag je je mogelijk af wat het nut is van kennis over de Nederlandse grammatica. Praten en schrijven lukt je immers ook wel zonder dat je al die regels en regeltjes kent. Waarom zou je ze dan leren?

Allereerst helpt kennis van de grammatica je de lessen over andere talen beter te begrijpen. In de lessen Engels, Frans en Duits gaat het vaak over de grammaticale regels van die talen. Je leert die regels makkelijker als je ook de regels van je eigen taal kent. Je snapt dan sneller wat de overeenkomsten en de verschillen zijn tussen Nederlands en andere talen.

Is grammatica dan alleen maar een steunvak voor andere vakken? Je hebt er in ieder geval je hele leven wat aan. Misschien besluit je ooit nog eens bijvoorbeeld een cursus Russisch, Portugees, of Arabisch te volgen. Ook dan moet je kunnen aansluiten op de grammaticale regels van die taal. Je leert die taal dan makkelijker en sneller als je ook weet hoe het Nederlands in elkaar zit.

Ook is kennis van de Nederlandse grammatica handig als je in het buitenland geboren bent of als je ouders geen Nederlands spreken. Je snapt dan sneller en beter hoe het precies zit met bijvoorbeeld de juiste volgorde van woorden in een zin of het gebruik van *de* en *het*.

Ten slotte: als je beter begrijpt hoe de Nederlandse taal in elkaar steekt, zul je hem ook beter en makkelijker gebruiken. En dat is in ieder geval winst voor later. De Nederlandse taal gaat je leven lang mee en hoe beter je hem weet te gebruiken, hoe makkelijker je je door bepaalde fasen van je leven slaat.

Misschien wordt schrijven wel een belangrijk onderdeel van je beroep. Misschien word je nog eens schrijver of journalist.

Deze basisgrammatica leidt je stap voor stap door de regels van de Nederlandse grammatica heen. Elke volgende stap sluit aan bij de vorige. Je kunt deze basisgrammatica dan ook het beste van het begin tot het eind doorwerken.

1 Grammatica: de regels voor zinnen en woorden

Wat is grammatica precies? Allereerst gaat grammatica altijd over zinnen. Een zin is een combinatie van woorden die samen een goed lopend geheel vormen en een afgeronde betekenis hebben. Op papier begint een zin met een hoofdletter en eindigt hij met een punt. Als uitgangspunt voor uitleg en oefening kiezen we dan ook altijd een of meer zinnen. Lees om te beginnen het zinnetje hieronder. Als je het leest, weet je direct wat er staat: *Vandaag eten we pannenkoeken.*

Je kunt de woorden van deze zin in een andere volgorde zetten, zonder dat de betekenis verandert:

*We eten vandaag pannenkoeken.
Pannenkoeken eten we vandaag.*

Maar bij een bepaalde volgorde betekent de zin opeens iets anders: *Eten we vandaag pannenkoeken.*

Nu is het plotseling niet zeker of we pannenkoeken eten. Dat is nog maar de vraag! Achter de laatste voorbeeldzin hoort dan ook een vraagteken.

Wat kun je uit deze zinnetjes met verschillende woordvolgordes opmaken? Je kunt de volgorde van de woorden in een zin veranderen, maar dat kan maar tot op zekere hoogte om nog dezelfde betekenis te houden. Dat betekent dat de betekenis van een zin iets te maken heeft met de volgorde waarin de woorden staan.

In alle voorbeelden tot nu toe ging het om goedlopende zinnen. Kiezen we weer een andere volgorde, dan voel je direct aan dat de zin fout is:

Vandaag we eten pannenkoeken.

De volgorde van de woorden is niet goed, maar je snapt toch direct wat er bedoeld is. En zo'n soort volgorde hoor je vaak gebruiken door mensen om je heen die uit het buitenland komen.

Zet nu de woorden van de voorbeeldzin eens in alfabetische volgorde. Je krijgt dan: *Eten pannenkoeken vandaag we.*

Deze zin is echt helemaal fout. De woorden horen blijkbaar toch in een min of meer vaste volgorde. Voor de juiste volgorde van woorden in een zin gelden dus regels. En die regels bij elkaar vormen een groot deel van de grammatica van het Nederlands. Veruit de meeste van die regels pas jij voortdurend toe als je praat of schrijft, of zelfs denkt. Je vormt immers zelf zinnen waarin de volgorde van de woorden goed is. Ook kun je van de meeste zinnen die je hoort of leest direct aangeven of die zin goed of fout is. Dat zegt je 'taalgevoel', maar eigenlijk is dit taalgevoel hetzelfde als de regels van de grammatica. Die zitten dus in je hoofd. Alleen, je kunt ze niet benoemen. Deze basisgrammatica helpt je die regels boven tafel te halen.

2 Zinsontleden en woordbenoemen

In hoofdstuk 1 heb je gezien dat grammatica gaat over de volgorde van de woorden in een zin. Die volgorde wordt bepaald doordat elk woord in een zin een bepaalde 'rol' speelt. En over die rollen gaan de regels van de grammatica. Om die 'rol' van woorden toe te lichten nemen we weer als uitgangspunt het zinnetje:

Vandaag eten we pannenkoeken.

Je kunt *vandaag* vervangen door bijvoorbeeld *morgen*, *misschien* of *gelukkig*, maar ook door een groepje woorden, bijvoorbeeld *tot onze vreugde*, *als avondeten* of *om zes uur*. Probeer het eens. Blijft de zin volgens jou goed lopen?

In dit voorbeeld spelen *morgen*, *misschien*, *gelukkig*, *tot onze vreugde*, *als avondeten* en *om zes uur* dezelfde rol als *vandaag*. De woorden en groepjes woorden die je onderling kunt vervangen vormen elk steeds hetzelfde **zinsdeel**. De andere onderdelen van de zin, in ons voorbeeld dus *eten*, *we* en *pannenkoeken* zijn de andere zinsdelen. En elk van die zinsdelen speelt een bepaalde rol in de zin. Hoe die rollen van de zinsdelen verdeeld zijn, leer je in deze grammatica. Het gaat dan om **zinsontleden**.

Grammatica gaat ook over woorden. Zoals niet iedere acteur geschikt is om elke rol te spelen, zo kan ook niet elk Nederlands woord alle mogelijke rollen in de zin vervullen. Daarom zijn er ook regels voor woorden. We nemen weer het zinnetje:

Vandaag eten we pannenkoeken.

Vervang *pannenkoeken* eens door *spaghetti* en daarna door *kaasfondue*. De zin blijft goed. Als je er nu even van uitgaat dat alles wat je maar kunt bedenken, eetbaar is, dan kun je *pannenkoeken* vervangen door veel andere woorden. Je krijgt dan bijvoorbeeld: *Vandaag eten we slingerplanten*.

Of:

Vandaag eten we metaal.

Probeer zo ook *pannenkoeken* te vervangen door *tafelpoten*, *krokodillen*, *hout*, *voetbal*, *tevredenheid* en *stomiteiten*. Elke vervanging levert een goede zin op. Je fantasie slaat misschien een beetje op hol, maar de zinnen lopen goed. Dat heet dat ze grammaticaal correct zijn. Maar je kunt niet zomaar alle woorden op de plaats van *pannenkoeken* invullen. Probeer het maar eens met: *waarom*, *uitgesloten*, *tien*, *de*, *bungeejumpen*, *zich* of *voordat*. Je ziet dat je dan steeds een rare zin krijgt, die niet goed loopt.

Zo kun je ook kijken wat er gebeurt als je *eten* vervangt door een ander woord, bijvoorbeeld:

Vandaag versieren we pannenkoeken. Of:
Vandaag bakken we pannenkoeken.

Wat krijg je als je *eten* vervangt door: *gooien*, *verkopen*, *drinken*, *schenken*, *bezitten*, *bijten*, *verplaatsen* en *lezen*. Elk van deze vervangingen levert een grammaticaal goedlopende zin op. Maar ook hier 'passen' niet alle woorden. Probeer maar eens *eten* te vervangen door: *kaasfondue*, *zwart*, *hun* of *omdat*. Dan krijg je echt idiote zinnen. Er zijn dus woorden die je onderling kunt vervangen en woorden waarbij dat niet kan. Kennelijk zijn er dus verschillende soorten woorden. Het indelen van woorden in woordsoorten is **woordbenoemen**. Ook woordbenoemen leer je met deze basisgrammatica.